

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

к. е. н., доцент

_____ Л. О. Болтянська

« 25 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Методологія та організація наукових досліджень»

для здобувачів ступеня вищої освіти «*Магістр*»

зі спеціальності

051 «Економіка»

Факультет економіки та бізнесу

2020 – 2021 н. р.

Робоча програма «Методологія та організація наукових досліджень»
для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 051
«Економіка» – Мелітополь, ТДАТУ, 2020 - 14 с.

Розробник: д. е. н., професор Яворська Т. І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва, торгівлі
та біржової діяльності

Протокол № 1 від « 25 » серпня 2020 року

Завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

к. е. н, доцент _____ Л. О. Болтянська

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі
спеціальності 051 «Економіка» для здобувачів ступеня вищої освіти
«Магістр»

Протокол № 1 від «   » вересня 2020 року

Голова, доц. _____ А. А. Костякова

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 4	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки» (шифр і назва)	Обов'язкова	
Загальна кількість годин - 120	Спеціальність: 051 «Економіка»	Курс/рік підготовки	Семестр
Змістових модулів - 2		1	1
Тижневе навантаження: аудиторних занять - 4 год. самостійна робота студента – 8 год.	Ступінь вищої освіти: «Магістр»	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	22
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	22
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	76
		Форма контролю: диференційований залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу - надання студентам теоретичних знань і практичних навичок з питань суті та організації наукових досліджень, їх методики та правильного обрання об'єкта та предмета дослідження, критеріїв та системи оцінюваних показників, алгоритму виконання дипломної роботи магістра.

Предмет курсу - вивчити особливості структурної побудови при проведенні наукового дослідження, стильові особливості тексту, форми подання окремих видів текстового та ілюстративного матеріалу, умови використання різних методів дослідження, форм та методів обробки інформації, принципи написання магістерської роботи та їх оформлення

Завдання курсу – засвоїти основні поняття та категорії курсу; навчити майбутніх фахівців творчому підходу до розв'язання різноманітних прикладних завдань, розвивати в них уміння оволодівати спеціальними знаннями, сприяти формуванню наукового економічного мислення.

Об'єктом вивчення виступає процес наукового дослідження та особливості його організації

Міждисциплінарні зв'язки. Тісний зв'язок з економічною теорією, яка вивчає і формулює економічні закони і категорії, які є методологічним підґрунтям для розвитку понятійного апарату економічної науки. Ґрунтується на багатьох прикладних дисциплінах (статистика, економіка підприємства, фінанси, економіко-математичне моделювання та ін.).

У результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- особливості структурної побудови проведення наукового дослідження;
- стильові особливості тексту,
- форми подання окремих видів текстового та ілюстративного матеріалу,
- умови використання різних методів дослідження,
- форми та методи обробки інформації,
- особливості написання наукових статей, тез.
- закони і правила логіки, які спрощують та полегшують аналіз досліджуваних явищ і фактів;
- методи наукового пізнання, від яких значною мірою залежить результативність проведеного дослідження,
- основні прийоми обробки інформації та роботи з першоджерелами;
- конкретно-наукові методи наукового дослідження;
- основні правила та прийоми роботи над рукописом та його оформленням;
- методику визначення економічної ефективності виробництва продукції та послуг тощо.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи наукового дослідження, їх організація та методологія

Тема 1. Основні поняття, які визначають суть наукових досліджень [1,2,3,7,17,18, 26, 27, 37].

Наука як особлива форма людської діяльності. Сфера діяльності науки. Система закономірностей, з якими пов'язано сучасний розвиток науки. Класифікація наукових знань. Визначення наукового пізнання. Сутність суб'єкта і об'єкта у пізнавальному процесі. Теоретичний і емпіричний рівні наукового пізнання. Теорія як найскладніша форма вираження наукових знань. Система простіших форм теоретичного відтворення дійсності: наукова ідея, гіпотеза, концепція, принцип, поняття, категорія. Типова логічна структура наукового дослідження. Об'єкт, предмет, та мета наукового дослідження. Інші етапи наукового дослідження.

Тема 2. Організація наукових досліджень [3,13, 15,17, 21, 22].

Сутність науково – дослідницької діяльності. Класифікація наукових досліджень за основними напрямками. Дві основні форми фіксації результатів наукових досліджень. Форми літературного викладу: реферат, стаття, монографія, звіт та дисертація. Форми усного представлення: різні повідомлення на колоквіумах, семінарах, симпозіумах, конференціях, конгресах. Організація академічних наукових досліджень. Наукові заклади академічного рівня: НАН України, галузеві академії міністерств, галузеві і промислові інститути. Організація наукових досліджень у вищих закладах освіти.

Тема 3. Загальні методи наукових досліджень [1, 2, 3, 4, 5, 10, 14, 18, 7, 26, 31, 35, 37].

Поняття методології, методики та класифікація методів дослідження. Методологія у широкому і вузькому розумінні. Загальна методологія і часткова методологія. Принципи наукової методології: універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного і кількісного, діалектичного заперечення та відбиття. Умовний поділ загальнонаукових методів, які використовуються в теоретичних і емпіричних дослідженнях. Загально – наукові методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження (індукція, дедукція, системний підхід). Загальнонаукові методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження: (формалізація, абстрагування, аналіз і синтез, аналогія,

конкретизація, моделювання). Загальнонаукові методи емпіричного дослідження (спостереження, експеримент, порівняння, вимірювання).

Змістовий модуль 2

Конкретно-наукові методи та оформлення результатів наукових досліджень

Тема 4. Методи соціально-економічної статистики [2,6,12,15].

Дві групи конкретно-наукових методів дослідження: соціально – економічної статистики та економіко-математичні методи. Методи соціально-економічної статистики: методи і прийоми обробки даних і методи і прийоми аналізу. Методи і прийоми обробки даних: групування, деталізація, середні і відносні величини, динамічні ряди. Методи і прийоми аналізу: порівняння, балансові співставлення, сальдовий метод елімінування.

Тема 5. Методи соціально-економічного прогнозування [1,3,5,13]

Методи соціально-економічного прогнозування: 1) методи експертних оцінок; 2) методи екстраполяції існуючих тенденцій; 3) методи моделювання; 4) методи історичних аналогій; 5) сценарії майбутнього.

Тема 6. Оформлення результатів наукових досліджень [2,7,15]

Структурні особливості наукових робіт. Композиція курсових та дипломних робіт. Стил ь наукових робіт. Вимоги до реферату та анотації. Табличне оформлення цифрового матеріалу. Графічне оформлення наукової роботи.

Тема 7. Методика написання кваліфікаційної роботи магістра [2,7,15]

Дипломна робота магістра як кваліфікаційне дослідження: загальна характеристика, послідовність виконання, підготовчий етап роботи, робота над текстом, заключний етап роботи, підготовка до захисту та захист дипломної роботи. Керівництво дипломною роботою та її рецензування. Вимоги до змісту та структури дисертації. Загальні вимоги до оформлення звіту з науково – дослідної роботи. Правила оформлення. Бібліографічна інформація. Бібліографічне посилання. Бібліографічний опис.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість			
			Л	П/С	СРС	балів
Змістовий модуль 1. <i>Теоретичні основи наукового дослідження, їх організація та методологія</i>						
1-2	Лекція 1	Основні поняття, які визначають суть наукових досліджень	4			
	Практичне заняття 1	Основні поняття, які визначають суть наукових досліджень		4		12
	Самостійна робота 1	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			15	2
3	Лекція 2	Організація наукових досліджень	2			
	Практичне заняття 2	Організація наукових досліджень		2		10
	Самостійна робота 2	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			10	2
4-5	Лекція 3	Загальні методи наукових досліджень	4			
	Практичне заняття 3	Загальні методи наукових досліджень		4		12
	Самостійна робота 3	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			15	2
	ПМК1	Підсумковий контроль за модуль 1	x	x	x	10
Всього за змістовний модуль 1			10	10	40	50
Змістовий модуль 2 <i>Конкретно-наукові методи та оформлення результатів наукових досліджень</i>						
6-8	Лекція 4	Методи соціально-економічної статистики	4			
	Практичне заняття 4	Методи соціально-економічної статистики		4		10
	Самостійна робота 4	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			10	4
9-10	Лекція 5	Методи соціально-економічного прогнозування	2			

	Практичне заняття 5	Методи соціально-економічного прогнозування		2		6
	Самостійна робота 5	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			10	2
	Лекція 6	Оформлення результатів наукових досліджень	2			
	Практичне заняття 6	Оформлення результатів наукових досліджень		2		7
	Самостійна робота 6	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			10	2
	Лекція 7	Методика написання кваліфікаційної роботи магістра	2			
	Практичне заняття 7	Методика написання кваліфікаційної роботи магістра		2		7
	Самостійна робота 7	Опрацювання матеріалів лекції, робота на навчально-інформаційному порталі			10	2
ПМК 2			x	x	x	10
Всього за змістовний модуль 2			10	10	40	50
Разом			22	22	76	100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Надайте характеристику різних визначень поняття «наука».
2. Як класифікуються наукові знання?
3. Відтворіть шлях створення наукової теорії.
4. З якою системою закономірностей пов'язане становлення і розвиток сучасної науки?
5. Дайте визначення поняттям: «теорія», «наукова ідея», «принцип», «категорія», «гіпотеза», «наукова концепція», «постулат», «аксіома».
6. Класифікація наукових досліджень.
7. Назвіть п'ять послідовних етапів процесу наукового дослідження.
8. Особливості проведення наукових досліджень економічного та управлінського характеру.
9. Розкрийте основні принципи організації науково-дослідницької діяльності.
10. Охарактеризуйте основні види літературного викладу результатів наукових досліджень.
11. Охарактеризуйте основні форми усного представлення результатів наукового дослідження.
12. Охарактеризуйте загальну організацію академічних досліджень в Україні.
13. Особливості організації наукових досліджень у вищих закладах освіти України.

14. В яких формах організовується науково-дослідна робота студентів?
15. Хто належать до наукових і науково-педагогічних працівників?
16. Наукові ступені та наукові звання в Україні.
17. Охарактеризуйте систему підготовки науково – педагогічних працівників в Україні.
18. В чому полягає суть методології наукових досліджень?
19. Охарактеризуйте загальну схему методики досліджень.
20. Охарактеризуйте три великі групи методів наукового пізнання.
21. Основні групи загальних методів. Методи, що використовуються на теоретичному рівні дослідження
22. Загальнонаукові методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження.
23. Загальнонаукові методи емпіричного дослідження.
24. Наведіть класифікацію та дайте повну характеристику первинних інформаційних документів.
25. Наведіть класифікацію та дайте повну характеристику вторинних інформаційних документів.
26. Що таке економічна інформація та які вимоги до неї висувуються?
27. Охарактеризуйте зміст фактографічної економічної інформації.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

1. Методи соціально-економічної статистики (методи і прийоми обробки даних).
2. Методи соціально-економічної статистики (методи і прийоми аналізу).
3. Методи соціально-економічного прогнозування.
4. Назвіть базові закони логіки.
5. Розкрийте сутність та основні правила аргументації.
6. Чим відрізняються конкретно-наукові методи досліджень від загальнонаукових?
7. Охарактеризуйте методи спостереження та збору даних.
8. Розкрийте сутність вибіркового спостереження та методи формування вибіркової сукупності.
9. Для чого застосовують методи групування?
10. Охарактеризуйте методичні підходи до визначення показників варіації.
11. Дайте загальну характеристику економіко – математичних методів та покажіть умови їх використання.
12. Назвіть спеціальні методи економічного аналізу.
13. Розкрийте сутність методу порівняння та основні види порівнянь.
14. В чому сутність метода кореляційного аналізу?
15. Охарактеризуйте методи розрахунку відносних і середніх величин.
16. У чому полягає сутність та основне призначення балансового методу?

17. Які методи використовуються для визначення тенденцій та показників динаміки?
18. Назвіть найбільш поширені методи прогнозування.
19. Розкрийте основні структурні особливості дипломної роботи магістра.
20. В чому полягають особливості стилю наукових робіт?
21. Обґрунтуйте та охарактеризуйте основні форми викладу наукового матеріалу.
22. Які вимоги висуваються до оформлення табличного матеріалу?
23. Наведіть класифікацію та дайте загальні характеристики статистичних графіків.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Андрійчук В. Г. Основи наукових досліджень в агробізнесі : навч. посібник / [В. Г. Андрійчук]. – Київ : КНЕУ, 2018. – 491, [5] с.
2. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. – 317 с.
3. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко – 5-те вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 307 с.

Додаткова:

4. Андрєєва Л.О. Методичні аспекти формування товарної політики підприємства/ Л.О. Андрєєва //Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2017. – № 3-4 (35-36).
5. Андрєєва Л.О. Моделювання конкурентоспроможності продукції / Л.О. Андрєєва // Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2014. – № 3 (27). С. 57-59.
6. Андрєєва Л.О. Моделювання роботи економічного механізму маркетингу / Л.О. Андрєєва // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – № 2 (18), том 5. – с. 7-14
7. Арутюнов В. Х. Методологія соціально-економічного пізнання: навч. посібник / В. Х. Арутюнов, В. М. Мішин, В. М. Свінцицький; КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2005. – 352 с.
8. Болтянська Л.О. Аналіз факторів формування пропозиції плодової продукції на ринку / Л.О.Болтянська //Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої.- Мелітополь 2016. - №3 (32). - С. 49-56

9. Власюк Ю.О. Застосування економіко-математичних методів у дослідженні конкурентоспроможності підприємств// Ю.О. Власюк, Г.П. Педченко / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2017. № 3 (35). - С. 279-285.
10. Власюк Ю.О. Особливості моделювання інвестиційного процесу в аграрному секторі / Ю.О. Власюк, Г.П. Педченко // Вісник Хмельницького національного університету (економічні науки) – Хмельницький. – 2016. – №3. - С.144-147.
11. Грицаєнко Г.І. Метод аналізу ієрархій у визначенні пріоритетних напрямів інтенсифікації землеробства [Електронний ресурс] / В.А. Дідур, Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко // Науковий вісник ТДАТУ. – 2016. – Вип. 6, Т. 1 – С. 22-34. – Режим доступу : <http://nauka.tsatu.edu.ua/e-journals-tdatu/pdf6t1/5.pdf>.
12. Грицаєнко М. І. Інтегральна оцінка ефективності інноваційної діяльності в аграрній сфері на основі методу аналізу ієрархій / М. І. Грицаєнко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2014. – Т. 19. – Вип. 3. – С. 147–150
13. Грицаєнко М. І. Розвиток наукового забезпечення аграрного виробництва / М. І. Грицаєнко // Економіка АПК. – 2014. – № 6. – С. 79–87.
14. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону [Електронний ресурс] / Г.М. Завадських // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2017.-№17.-С.152-155. Режим доступу до статті:<http://global-national.in.ua/issue-17-2017>
15. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / А. М. Єріна, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
16. Кандиба А. М. Менеджмент наукового дослідження: навч. посібник / А. М. Кандиба. – К.: Аграрна наука, 2007. – 220 с./
17. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник / О. В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. - 206 с
18. Лесюк О. І. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / О. І. Лесюк - Івано-Франківськ: Факел, 2003.-297 с.
19. Методика экономических исследований: учеб. пособие // Под ред. Ф. В. Зиновьева. – Симферополь: Изд. Таврия, 1999. – 168 с.
20. Педченко Г. П. Статистика: Навчальний посібник / Г. П. Педченко. — Мелітополь: Колор Принт, 2018. — 266 с.
21. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556 – VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
22. Про наукову і науково – технічну діяльність: Закон України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

23. Про науково – технічну інформацію: Закон України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
24. Про інформацію: Закон України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
25. Прус Ю. О. Аналіз організаційної структури аграрного виробництва в Запорізькій області / Ю. О. Прус // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет Випуск 10 (37). Ч.1. – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2013. – С.437-445.
26. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В.І. Романчиков - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
27. Соловійов С. М. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / С. М. Соловійов – К.: Центр учбової літератури, 2007.-176 с.
28. Тринько Р. І. Методика економічних досліджень / Р. І. Тринько. – Львів: «Українські технології», 1999. – 356 с.
29. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: Навч. посібник. – К.: Знання, 2008. – 412 с.
30. Яворська Т. І. Аналіз стану малого підприємництва в місті / Т.І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). № 3 (35), 2017 – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2017. – с. 174-182.
31. Яворська Т. І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: монографія / Т. І. Яворська. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 384 с.
32. Яворська Т. І. Маркетингова політика різних форм малого бізнесу у сільському господарстві / Т. І. Яворська // Науковий вісн. Львів. нац. ун-ту ветер. медич та біотехнологій ім. С. З. Гжицького: наук. журнал / Львівський НУВМБТ ім. С. З. Гжицького. – Львів, 2010. – Т. 13, №1(47), ч. 2 – С. 407–414.
33. Яворська Т.І. Інституціональні проблеми розвитку малого бізнесу в сільському господарстві // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки», випуск 1 (6), том 1 – Полтава, 2013. - С. 338-344.
34. Яворська Т.І. Когнітивне моделювання факторів впливу на збільшення прибутку суб’єктів малого бізнесу в сільському господарстві // Науковий часопис “Університетські наукові записки” Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький, 2013, 445 с. – С. 151-157.
35. Яворська Т.І. Методологія наукового дослідження розвитку малого бізнесу в сільському господарстві / Т.І. Яворська // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал / Тернопіль: СМП «Тайп», 2013. – № 8 [46], С. 206–209.
36. Яворська Т.І. Удосконалення диференціації сільського господарства за розміром суб’єкта підприємницької діяльності / Т.І. Яворська // Економіка АПК – 2013. – № 12. – С. 71–75.

37. Яворська Т. І. Методологія вдосконалення управління бізнес-процесами в сільськогосподарському підприємстві / Т. І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – № 2 (37), 2018, С. 154-162.

8. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ <http://nip.tsatu.edu.ua>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Методичний кабінет кафедри ПТБ.
4. Internet.